

KATYŃ

Ocalić od zapomnienia

Na naszej historii zaważyły dwa okrutne systemy: faszyzm, którego symbolem jest Oświęcim - Auschwitz, i stalinizm, którego symbolem jest Katyń. Hitler i jego potworne zbrodnie zostały już osądzone i potępione. A Stalin i system komunistyczny winien śmierci milionów ofiar, w tym setek tysięcy Polaków, pozostał bezkarny. Nie doczekaliśmy się dla tej zbrodni żadnego międzynarodowego trybunału. Ten ogrom potwornego bolszewickiego zła nazywamy Golgotą Wschodu.

***

Wzruszające słowa wypowiedział Jan Paweł II podczas modlitwy wigilijnej 24 grudnia 1993 roku: "Klękamy przy nieznanach mogiłach z tą świadomością, że zapłacili oni szczególną cenę naszej wolności. Dali - rzecz można - definitywny kształt tej wolności, klękamy zwłaszcza przy mogiłach katyńskich. Sprawa Katynia jest stale obecna w naszej świadomości i nie może być wymazana z pamięci Europy". Podczas pielgrzymki Rodzin Katyńskich do Rzymu 13 kwietnia 1996 roku usłyszeliśmy najgłębsze, najbogatsze w treść słowa o istocie Golgoty Wschodu: "Ojcze, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią... Dziś, pozdrawiając Rodziny Katyńskie na czele z księdzem prałatem Zdzisławem Peszkowskim, przywołuję te właśnie słowa Chrystusa: Ojcze, przebacz... Są one bowiem szczególnie aktualne dla ludzi, których dotknął dramat niewinnej śmierci bliskich. Jesteście świadkami śmierci, która nie powinna ulec zapomnieniu. Tragiczne wydarzenia, które miały miejsce na wiosnę 1940 roku w Katyniu, Charkowie i Miednoje, są rozdziałem w martyrologium polskim, które nie może być zapomniane. Ta żywa pamięć powinna być zachowana jako przestroga dla przyszłych pokoleń (...). Przybyliście do Rzymu, do grobu Apostołów, aby na nowo - po 56 latach od tamtego dramatu - odczytać, jakie jest wasze zadanie, zadanie Rodzin Katyńskich. Wydaje się, że jest nim właśnie niesienie przebaczenia. Tak, jest nim przechowanie w pamięci tego dramatu narodowego, rodzinnego, osobistego, ale jest nim również, poprzez tę pamięć, przebaczenie. Pragnę dodać, że ja również codziennie modłę się za tych, którzy zginęli w Katyniu".

Z pewnością warto też przytoczyć słowa O. mjr. Andrzeja Guta z 2007 r. wypowiedziane na przemyskim Karmelu.

...,Mówi się, że mowa jest srebrem, a milczenie złotem. Ale są sytuacje i wydarzenia, w których mowa jest złotem a milczenie zbrodnią. Ukrywanie całej prawdy o Katyniu jest z pewnością taką zbrodnią. Oczekujemy tej prawdy po to, aby zbrodniarzom okazać przebaczenie i miłosierdzie. Tragiczne wydarzenia z tych miejsc są rozdziałem martyrologii Polski, którego nie można zapomnieć. W 1939 roku nasi bracia stanęli do obrony wszystkiego, co Polskę stanowi. Już z początkiem 1940 roku rozpoczęły się masowe egzekucje na Polakach. Wykonawcami tej zbrodni byli funkcjonariusze NKWD, a rozkazy wydawały najwyższe władze sowieckie. Ta zbrodnia na zawsze miała pozostać tajemnicą.”...

Polscy żołnierze - jeńcy wojenni konwojowani przez Armię Czerwoną

KATYŃ

**Miejscowość koło Smoleńska, gdzie Sowieci wymordowali ok. 4200 polskich oficerów i podchorążych, wziętych do niewoli w wyniku agresji na Polskę 17 IX 1939 (kampania wrześniowa).
Wcześniej byli oni więzieni w Kozielsku.**

W trzech obozach (jeszcze w Ostaszkowie i Starobielsku) więziono łącznie 15 tys. oficerów i żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza, policjantów i podchorążych. Także oni zostali zamordowani w Charkowie i Miednoje.

Pomnik katyński

OSTASZKÓW

**Ostaszków, miasto w europejskiej części Rosji,
w centralnej części wzgórz Wałdaju, nad jeziorem Seliger,
190 km na południowy wschód
od Nowogrodu Wielkiego.**

1939-1940 obóz dla oficerów polskich na wysypce Stołobnyj. W obozie przebywało ok. 6,5 tys. więźniów, głównie funkcjonariuszy Policji Państwowej, Straży Granicznej, Służby Więziennej, żandarmerii oraz Korpusu Obrony Pogranicza.

W kwietniu i maju 1940 więźniów grupami wywożono i mordowano w siedzibie NKWD w Kalininie (obecnie Twer). Zamordowanych grzebano w lesie w pobliżu Miednoje.

STAROBIELSK

**Starobielsk, miasto na Ukrainie, nad rzeką Ajdar,
w pobliżu Charkowa.**

**Od listopada 1939 do maja 1940 mieścił się tu
w budynkach poklasztornych obóz oficerów polskich wziętych
do niewoli we wrześniu 1939.**

Spośród ok. 4 tys. żołnierzy połowę stanowili obrońcy Lwowa.

W kwietniu i maju 1940 obóz zlikwidowano, a NKWD wymordowało w Charkowie wszystkich jeńców.

**Przeżyło ok. 90 oficerów wywiezionych
do obozu Pawliszczew Bor
bądź na indywidualne śledztwa do więzień
w Moskwie i Kijowie.**

KOZIELSK

Golgota Wschodu

**Kozielsk, m. w Rosji, na pd.-zach. od Kaługi,
nad Żydrą (l. dopływ Oki).**

**W 1939–40 obóz jeniecki ok. 4,5 tys. oficerów polskich, w większości zamordowanych
(IV–V 1940)**

**przez NKWD w lesie k. Katynia;
ok. 250 oficerów przewieziono do obozu
w Pawliszczew Borze,
następnie do obozu w Griazowcu.**

NKWD

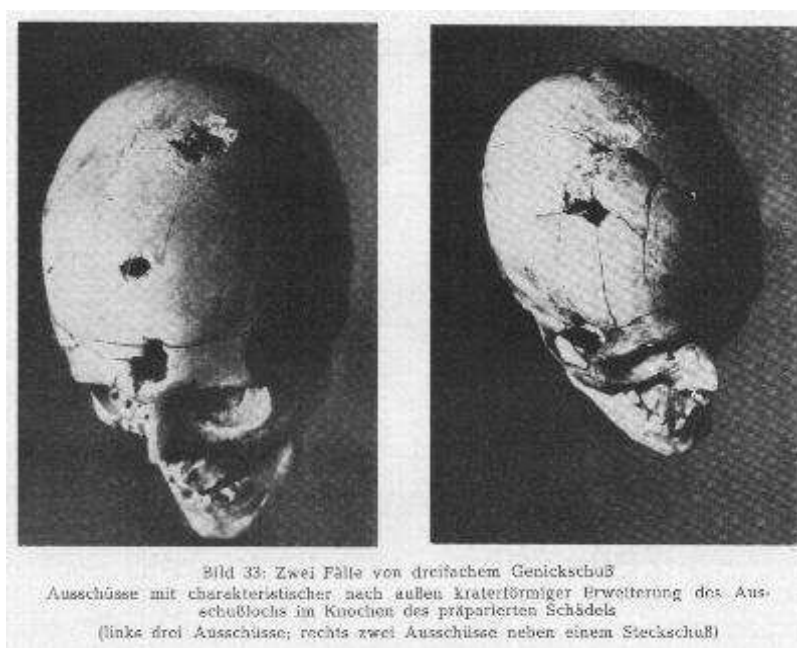
zbrodniarz ludobójca Lavrenty Pavlovich **Beria**

W pierwszych dniach marca, 1940, jako szef NKWD przedłożył Politbiuru Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Partii Komunistycznej (Bolszewików) zalecenie, aby 25 700 obywateli polskich – “zatwardziałych i nie rokujących poprawy wrogów władzy sowieckiej” - zostało zamordowanych

Willa NKWD w lesie katyńskim.

**To w jej piwnicach prawdopodobnie mordowano polskich oficerów.
W drugiej połowie lat 40. została rozebrana, a w latach 60-tych
na jej fundamentach zbudowano sanatorium.**

Notatka szefa NKWD ZSRR Ł. Berii dla J. Stalina (marzec 1940 r.)

Tłum. z języka rosyjskiego

P 13 N 144 op ŚCIŚLE TAJNE z 5 III 40 r.

ZSRR LUDOWY KOMISARIAT SPRAW WEWNĘTRZNYCH z 1940 r.

Nr 794/B MOSKWA KC WKP (b) dla towarzysza STALINA

W obozach NKWD ZSRR dla jeńców wojennych i w więzieniach zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi w chwili obecnej przetrzymywana jest wielka liczba byłych oficerów armii polskiej, byłych pracowników polskiej policji i organów wywiadu, członków polskich nacjonalistycznych k-r. [kontrewolucyjnych] partii, członków ujawnionych k-r [kontrewolucyjnych] organizacji powstańczych, zbiegów i in. Wszyscy oni są zawziętymi wrogami władzy sowieckiej, pełnymi nienawiści do ustroju sowieckiego.

Jeńcy wojenni, oficerowie i policjanci, przebywający w obozach, próbują kontynuować działalność k-r [kontrewolucyjną] . Aktywną rolę kierowniczą odgrywali byli oficerowie byłej polskiej armii, byli policjanci i żandarmi.

Wśród zatrzymanych zbiegów i osób, które naruszyły państwowe granice wykryto także znaczną liczbę osób, członków k-r [kontrewolucyjnych] szpiegowskich i powstańczych organizacji.

W obozach dla jeńców wojennych przetrzymywanych jest ogółem (nie licząc żołnierzy i kadry podoficerskiej) - 14.736 byłych oficerów, urzędników, obszarników, policjantów, żandarmów, służby więziennej, osadników i agentów wywiadu według narodowości: ponad 97% Polaków.

Wśród nich jest:

- Generałów, pułkowników i podpułkowników - 295
- Majorów i kapitanów - 2.080
- Poruczników, podporuczników i chorążych - 6.049
- Oficerów i młodszych dowodzących policji, straży granicznej i żandarmerii - 1.030
- Szeregowych policjantów, żandarmów, służby więziennej i agentów wywiadu - 5.138
- Urzędników, obszarników, księży i osadników [wojskowych] - 144

W więzieniach zachodnich obwodów Ukrainy i Białorusi przetrzymywanych jest ogółem 18.632 aresztowanych (wśród nich 10.685 Polaków), w tej liczbie:

byłych oficerów - 1.207

byłych policjantów, agentów wywiadu i żandarmów - 5.141

Szpiegów i dywersantów - 347

Byłych obszarników, fabrykantów i urzędników - 465

Członków różnorodnych k-r [kontrewolucyjnych] i powstańczych organizacji i różnych k-r

(W poprzek strony zamaszyste podpisy Stalina, Woroszyłowa, Mołotowa, i Mikołajana Na marginesie notatka protokolarna: tow. Kalinin-za, Kaganowicz-za).

Za zgodność z oryginałem (pieczęć)

**Płacz i modlitwa
Fragment dziennika por. Zdzisława Peszkowskiego,
oficera 1 Pułku Ułanów Krechowieckich
w Armii Polskiej gen. Andersa**

Jest czwartek 15.IV.1943 r. 1323 dni wojny

Jestem pod wrażeniem tej strasznej wiadomości,
którą komunikat podał, mianowicie o straceniu
wszystkich tych, których wywieziono z Kozielska,
Starobielska, Ostaszkowa.

Był tam i stryj pułkownik Edward ze Stryja, Kudelski Marek
i wielu, wielu innych, pułkownik Wania, Julek Bakoń, Bezucha Zygmunt
i tylu, tylu innych.

O, jak b. dużo. Wprost wierzyć się nie chce, nie może pomieścić
w głowie, by oni mogli nie żyć. Tylu było tak kochanych i bliskich. Boże,
to chyba niemożliwe. Wieczorem radio nam podawało,
że już jakoby 20 tysięcy było.

Straszne to i niewiarygodne. Ile łask Bóg nam zesłał, że żyjemy
i to wśród atmosfery przyjemnej, możemy coś ze siebie dać dla Polski.

Nie chce się wprost wierzyć, by tak miało być. Boże, Boże. Mimo woli na myśl przychodzi cały obraz

pobytu w tej krainie największego szubrawstwa,
na jakie człowiek może się zdobyć. Straszne to jest i o pomstę do nieba woła.
Miałem służbę do 3-ciej.

Piątek 16.IV.1943 r. 1324 dni wojny

Zdziwiliśmy się, że było nas 9 ocalonych. Był też i Józef Czapski. Pustynia Iraku usłyszała
nasz płacz i modlitwę. Boże, daj im niebo.

Pamiętać i przebaczać

**Rozmowa. Małgorzaty Rutkowskiej z księdzem prałatem Zdzisławem Peszkowskim, ocalałym jeńcem
Kozielska, kapelanem Rodzin Katyńskich i Pomordowanych na Wschodzie / fragmenty /**

Księżę Prałacie, na czym polega największe zło zbrodni katyńskiej?

- Trudno wyobrazić sobie ohydę publicznego kłamstwa, jakie przez 50 lat otaczało zbrodnię katyńską. Katyń ujawnił całą perwersję prawdy: nobilitował zło i przemoc. Przywódcy wielkich mocarstw nie mieli odwagi powiedzieć, kto dokonał zbrodni. A przecież wyjaśnienie Katynia było zasadniczą sprawą, jeśli chodzi o stosunki międzyludzkie i międzypaństwowe. Ujawnienie zbrodni udowodniło nowy styl mordowania niewinnych ludzi, gdzie nie potrzeba sędziego, adwokata. Wystarczy tylko jeden rozkaz: wszystkich wyniszczyć. Rosjanie określają to jako spec - tryb, a my jako katyński.

Współodpowiedzialność za kłamstwo katyńskie ponoszą też mocarstwa zachodnie, które milczały. Można powiedzieć, że zmowa przywódców ze Wschodu i Zachodu zatrąła przez brak moralności w sprawie Katynia stosunki międzynarodowe przez pół wieku.

- Amerykanie i Anglicy byli nieuczciwi. Katyń to nie tylko problem polski, ale międzynarodowy. To wielka przegrana prawdy historycznej. Wielcy tego świata uzgodnili, żeby ta zbrodnia nie została nazwana. Była przemilczana, oszukiwana. Pani Thatcher nie pozwoliła przez wiele lat odtajnić dokumentów katyńskich. Najważniejszy świadek - Kriwoziercow, który widział na własne oczy zbrodnię w Lesie Katyńskim, został po wojnie zamordowany w Anglii, znaleziono go powieszono w lesie. Amerykanie uratowali swoją twarz w 1951 r., gdy powołali Komisję Izby Reprezentantów USA ds. Katynia. Na zakończenie wniosków Komisja stwierdziła: "Komisja sądzi, że należy ustanowić międzynarodowy trybunał w celu zbadania popełnionych z premedytacją zbrodni, bez względu na miejsce, gdzie zostały popełnione. Dopóki Organizacja Narodów Zjednoczonych nie ujawni, że katynizm jest precyzyjnym, szatańskim planem totalitarnego podboju świata, dopóty nie wypełni swoich obowiązków wobec świata". Do tej pory nie udało się przedstawić sprawy Katynia na forum ONZ... Na konferencji założycielskiej w 1945 r. nie było Polaków, wtedy Artur Rubinstein zagrał nasz hymn narodowy.

13 lata temu Gorbaczow oficjalnie przyznał, że mordu dokonało w 1940 r. sowieckie NKWD. Później Jelcyn powiedział: "Wybaczcie". To bardzo niewiele. Czy strona polska wystarczająco zabiegała o ujawnienie prawdy do końca, o zadośćuczynienie?

- Niewiele załatwiono, nawet za czasów prezydenta Wałęsy. Przedstawiciele władz polskich bali się, żeby nie "zepsuć" stosunków z Rosją. Moim zdaniem, kiedy się rozmawia z krajem, który wyrządził nam tyle krzywd i cierpień, trzeba zaczynać od najtrudniejszych spraw, od prawdy. Pytamy się dziś jako Naród: dlaczego po 1989 r. żaden polski premier, prezydent nie załatwił do końca sprawy Katynia? Dlaczego nie zrobili tego ci, którzy z urzędu powinni się tym zająć: prokuratorzy, ministrowie - za wyjątkiem ministra sprawiedliwości Piątkowskiego? Dlaczego wojsko nie uwzględniło wystarczająco zagadnienia Katynia w programie kształcenia kadry oficerskiej? To wstyd, żeby szkoły wojskowe, Akademia Obrony Narodowej nie miały w planach dydaktycznych wyjazdu raz w roku do Katynia, by oficerowie mogli stanąć na grobach

swoich poprzedników. Jeśli do tego dodamy jeszcze cmentarze w Katyniu, Miednoje, Charkowie, a zwłaszcza ich formę, to bilans po 60 latach jest smutny.

Jakie wobec tego zostawiamy zadanie dla następnych pokoleń?

- Tym, którzy przyjdą po nas, nie zostawiamy nawet całej prawdy, nie mówiąc o wyegzekwowaniu od Rosjan zadośćuczynienia. Dlatego następne pokolenie najpierw musi nam przebaczyć, że nie zrobiliśmy tego, co powinniśmy. Jeszcze żyje bardzo wiele osób, które bezpośrednio dotyka tragedia Katynia. Dlatego musimy spokojnie, słuchając wskazań Ojca Świętego, w duchu świętego Milenium Polski powiedzieć: chcę żyć prawdą i ubogacać nią innych. Prawda musi być częścią naszego narodowego jestestwa. Ale powinna iść w parze z przebaczeniem, dopiero wtedy daje najpiękniejszy kształt człowieka. Musimy przeprosić też ofiary: oni oddali życie za naszą wolność, a my nie umiemy bronić pamięci o nich. Przez tajemnicę świętych obcowania wierzymy, że są już w niebie, u Boga. My idziemy do nich, nasz marsz musi być biało-czerwony, w rytmie ich ofiary.

Co Ksiądz Prałat powiedziałby młodemu, którzy mają podjąć obowiązek pamięci?

- Na spotkaniach poświęconych Golgocie Wschodu mówię o czterech "p":

prawda - mamy obowiązek jej szukania,

pamięć - skarb, który musimy nieść dalej,

prawo - które daje kształt prawdzie,

przebaczenie - które wypływa z naszej kultury. Od tego nas nic nie uwolni.

Masowe groby...

Stosy ciał...

Kozielsk, Starobielsk, Ostaszków

W Katyniu, a także w Charkowie i w Twerze zamordowani zostali oficerowie wzięci do niewoli w wyniku sowieckiego najazdu na wschodnie tereny Polski w dniu 17 IX 1939 r.

Zajęcie wschodniej części Polski przez Armię Czerwoną było wynikiem tajnego protokołu do zawartego 23 VIII 1939 r. Paktu o Nieagresji między Niemcami a ZSRR, zwanego paktem Ribbentrop - Mołotow.

Polska armia otrzymała rozkaz nie podejmowania czynnej walki z Sowietami. W wyniku inwazji Armii Czerwonej, do niewoli dostało się ok. ćwierć miliona żołnierzy, w tym 16 - 18 tys. oficerów.

Ci ostatni zostali wkrótce osadzeni w specjalnych obozach NKWD w Kozielsku, Starobielsku i Ostaszkowie.

W poszczególnych obozach więziono odpowiednio:

W Kozielsku

4594 osoby, w tym jednego admirała,
4 generałów, ok. 100 pułkowników i podpułkowników,
ok. 300 majorów i ok. 1000 kapitanów i rotmistrzów.

Mniej więcej połowę jeńców stanowili oficerowie rezerwy, wśród których było m.in. 21 profesorów, docentów i wykładowców szkół wyższych, ponad 300 lekarzy, kilkuset prawników, kilkuset inżynierów, kilkuset nauczycieli i wielu literatów, dziennikarzy i publicystów.

Byli oni przetrzymywani w klasztorze Optina Pustyni.

W Starobielsku

w klasztorze Pokrowskim Bożej Matki więziono 3894 osoby,
w tym 8 generałów, jak również znaczną liczbę oficerów służby czynnej i rezerwy.

W Ostaszkowie

(dokładnie w klasztorze Stołobnoje na jednej z wysp jeziora Seliger w powiecie Ostaszkowskim)

NKWD uwięziło

6361 osób, wśród których przeważali policjanci, żandarmi
i żołnierze Korpusu Ochrony Pogranicza.

Masowa zbrodnia

Egzekucje wykonywano od początku kwietnia do połowy maja 1940 r. Większość jeńców z obozów w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku przekazana została w ręce NKWD w Smoleńsku, Kalininie i Charkowie. Do pełnego zrealizowania zbrodniczej procedury potrzebne było już tylko przesłanie przez Zarząd do Spraw Jeńców Wojennych NKWD ZSRR list osobowych, na podstawie których rozpoczęto formowanie transportów śmierci.

Codziennie z obozów wywożonych było kilkuset jeńców, których po wydaniu ostatniej racji żywnościowej ładowano do pociągu pod eskortą żołnierzy. Charakterystyczną rzeczą było to, że przewożono ich zawsze w kierunku zachodnim - chodziło o stworzenie złudzenia, że jadą do domu. Po przybyciu do pobliskiej stacji kolejowej jeńców przeładowywano do autobusu, który przewoził ich na miejsce kaźni.

Egzekucje odbywały się w trzech miejscach. Więźniowie obozu w Kozielsku - 4594 osoby, zostali zamordowani i pogrzebani w lesie katyńskim. Więźniowie Starobielska - 3894 osoby, zamordowani zostali w gmachu NKWD w Charkowie i pogrzebani w lesie Piatichatki. Więźniów Ostaszkowa - 6361 osób, mordowano w gmachu NKWD w Twerze i pogrzebano w Miednoje. W innych obozach i więzieniach zgładzono 7305 osób.

Wszyscy oni byli, po sprawdzeniu danych, zabijani strzałem w kark. Do wykonywania egzekucji używana była wyłącznie broń produkcji niemieckiej. Jak ustalono, w większości przypadków podczas wykonywania wyroku ofiary stały na brzegu lub klęczały w grobie. Wielu zabitych zostało przed śmiercią spętanych liną grubości 3 - 4 mm. Niektóre z ofiar miały też rany klute od rosyjskich sztyletokształtnych bagnetów. Rodzaj i umiejscowienie ran dowodzą, że ofiary były pędzone na miejsce stracenia przy jednoczesnym zadawaniu tortur fizycznych.

W egzekucjach zginęło łącznie ponad 22 000 osób. Była to połowa kadry oficerskiej polskiego wojska. Zbrodnia ta nie miała precedensu w dziejach Polski.

Z wydobytych 4143 zwłok, 2815 zostało bez zastrzeżeń zidentyfikowanych. Identyfikacja nastąpiła na podstawie odnalezionych w kieszeniach dowodów osobistych, metryk urodzenia, oraz innych, względnie osobistych korespondencji. Ubiór zwłok nie pozostawiał wątpliwości – byli to żołnierze polscy. Spośród nieutożsamionych zwłok znaczna ich część została rozpoznana przez Polski Czerwony Krzyż.

Kalendarium

23/24 sierpnia 1939 - Moskwa, podpisanie paktu Ribbentrop-Mołotow o nieagresji pomiędzy Niemcami a Rosją. Dodatkowo podpisanie tajnego protokołu o unicestwieniu Polski (planowany IV Rozbiór Polski).

1 września 1939 - napaść Niemców na Polskę, wybuch II Wojny Światowej.

17 września 1939 - napad Rosji na Polskę.

28 września 1939 - Moskwa, podpisanie kolejnego tajnego protokołu o zmianie granic podziału Polski pomiędzy Niemcami a Rosją (IV Rozbiór Polski stał się faktem). Dodatkowo podpisanie tajnego protokołu o solidarnym tępieniu prób niepodległościowych na terenie obu okupacji: rosyjskiej i niemieckiej.

listopad 1939 - marzec 1940 - Zakopane, liczne narady NKWD i Gestapo mające ustalić metody fizycznego zniszczenia sił przywódczych narodu polskiego.

5 marca 1940 – Moskwa, władze Rosji sowieckiej na czele ze Stalinem podpisują decyzję o masowej fizycznej likwidacji polskich jeńców wojennych ze wszystkich obozów na terenie ZSRR.

Marzec – maj 1940 – Katyń, przerażające, bestialskie ludobójstwo dokonane przez Rosjan na polskich jeńcach wojennych z obozu w Kozielsku. Również, w tym samym czasie, w innych miejscach, mordowano polskich jeńców wojennych z obozów: Ostaszków, Starobielsk i innych.

Styczeń lub luty 1943 – wilki rozkopują groby śmierci polskich oficerów w lesie katyńskim.

Marzec – kwiecień 1943 – otwarcie przez Niemców masowych grobów śmierci w Katyniu.

* * *

13 kwietnia 1990 r. – Prezydent ZSRR Michaił Gorbaczow publicznie wyznał winę swojego narodu za dokonanie masakry w lesie Katyńskim. Przyznał, że odpowiedzialność za wymordowanie polskich oficerów i podoficerów ponosi strona rosyjska.

Tymczasem...!

(...) 11 lipca 2005 r. na konferencji prasowej Główna Prokuratura Wojskowa oficjalnie ogłosiła zamknięcie rosyjskiego śledztwa w sprawie zbrodni katyńskiej. Śledztwo zostało umorzone, ponieważ nie znaleziono żadnych nowych podstaw prawnych do zmiany kwalifikacji prawnej zaistniałego czynu, czego domagała się strona polska.

Tym samym Rosja definitywnie zamknęła "sprawę karną nr 159" ze względu na nie stwierdzenie przestępstwa. Jak jasno wyraził się prokurator: "ludobójstwo na narodzie polskim nie miało miejsca, ani na poziomie podstawowym, ani w sensie prawnym".

Umorzono też sprawę karną przeciwko winnym zbrodni, ze względu na ich śmierć. Uzasadnienie zakończenia śledztwa zostało całkowicie utajnione i do dziś jest niedostępne dla strony polskiej.

Władimir Abarinow - **Oprawcy z Katynia** Wydawnictwo Znak, Kraków 2007

KULISY BESTIALSKIEGO MORDU - LUDOBÓJSTWA DOKONANEGO PRZEZ ROSJAN NA POLSKICH JEŃCACH WOJENNYCH W KATYNIU I W WIELU INNYCH MIEJSCACH ZAGŁADY NA NIELUDZKIEJ ZIEMI

Po 1 i 17 września 1939 r. w planach niemieckich oraz rosyjskich była całkowita zagłada wziętych do niewoli oficerów Wojska Polskiego II RP. Między listopadem 1939 r., a marcem 1940 r. odbywały się w Zakopanem liczne narady NKWD (Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych Rosji Sowieckiej) i Gestapo (Tajnej Policji Państwowej Niemiec hitlerowskich, w latach 1933-1945). Tematem tych narad było ustalanie metod zniszczenia sił przywódczych narodu polskiego.

Ze strony Niemiec ustalenia były następujące:

Jeńcy wojenni - oficerowie - mieli zostać przez Wehrmacht (niemieckie siły zbrojne, w latach 1935-1945) przekazani Gestapo i pozbawieni statutu jeńców, przewiezieni do obozów koncentracyjnych i wymordowani.

Heinrich Himmler, szef SS (Die Schutzstaffeln) i policji Rzeszy Niemieckiej, zwracał się o to dwukrotnie do Adolfa Hitlera. Po raz pierwszy jeńców uratowała zdecydowana postawa dowódcy Wehrmachtu marszałka Wilhelma Keitla, który odmówił przekazania jeńców dla Gestapo.

Po raz drugi, we wrześniu 1944 r. H. Himmler już jako dowódca Armii Zapasowej, której podlegał Urząd ds. jeńców. Rozkazu tego nie zdążono wykonać, dzięki czemu jeńcy przeżyli wojnę.

Ze strony Rosji ustalenia wyglądały następująco:

Jeńcy wojenni - oficerowie - wyselekcjonowani z około 250 tys. jeńców mieli zostać przekazani przez Armię Czerwoną w ręce NKWD, zgromadzeni w specjalnych obozach i wymordowani. Jeszcze we wrześniu 1939 r. Ławrientij Beria (szef NKWD - komisarz bezpieczeństwa państwowego Rosji I rangi) wydał rozkaz o utworzeniu ośmiu obozów na 10 tys. jeńców każdy.

Na początku 1940 r. NKWD przyjęło jeńców, a na podstawie rozkazu z dnia 5 marca 1940 r. podpisanego przez Stalina, Mołotowa, Mikojana, Kaganowicza, Woroszyłowa, Kalinina na wniosek Ł. Berii wymordowano strzałem w tył głowy blisko 25 tys. oficerów. Za tę akcję wynagrodzono 81 funkcjonariuszy NKWD kwotą po 800 rubli każdy. Kierownikami masowych egzekucji w Katyniu byli czterej członkowie komisariatu GPU (...) z Mińska, a wśród nich Lew Rybak, Chaim Finberg i Abraham Borissowicz.

Tragiczne, przerażające sceny musiały się dziać w toku owych rozstrzeliwań. Udowadniają to związane z tyłu ręce wielu ofiar, jak również potwierdzone oświadczeniami świadków wypowiedzi samych komisarzy GPU, że młodzi polscy chorążowie w chwili prowadzenia ich do lasu na miejsce mordu błagali o darowanie im życia. Na wielu zwłokach stwierdzono charakterystyczne, czworokątne ślady pchnięć bagnatów sowieckich, rozdawane widocznie w drodze na miejsce kaźni.

Wszystkie, bez wyjątku, ofiary zgładzone zostały strzałem w kark z tyłu. W niektórych wypadkach postąpiono z wyrafinowanym okrucieństwem. Jedna z ofiar np. miała usta zakneblowane za życia garścią wiórów i żołnierską czapką, a poły munduru związane rękawami nad głową. Inne ofiary np. oprócz splecanych z tyłu rąk miały na głowie zawiązane worki, zawiązane pod szyją i połączone ze skrępowanymi rękoma.

W samym tylko Katyniu wśród wielu tysięcy pomordowanych oficerów znajdują się zwłoki trzydziestu dwóch duchownych, głównie kapelanów wojskowych, aż siedmiu różnych wyznań.

Mściwój Jerzy Jeżewski

Przemyślanie ofiary zbrodni w Charkowie, Katyniu i Miednoje w 1940 r.

LESZEK MARIAN WŁODEK

/tekst z folderu wystawowego/

Okupacja sowiecka Przemyśla 1939-1941

Przemyśl najstarsze miasto na Kresach Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej - w czasie II wojny światowej urasta do symbolu losów Państwa i Narodu Polskiego. Podpisany przez Niemcy i ZSRR 23 sierpnia 1939 r. pakt o nieagresji w swym tajnym protokole dzieli miasto wzdłuż Sanu między dwa mocarstwa. Podział ten został potwierdzony umową z 28 września 1939 r. w sprawie granic i przyjaźni.

Działając wspólnymi metodami każdy z okupantów realizował odrębną politykę eksterminacji biologicznej i pracy niewolniczej miejscowej ludności oraz kolonizację zajętych terenów. W wyniku tych działań zmieniła się struktura etniczna mieszkańców. W świetle danych biura ewidencji miasto przed wojną posiadało 62 272 mieszkańców, w tym 63,3% narodowości polskiej, 29,5 % żydowskiej, 7,0 % ukraińskiej i 0,2 % innych. Według tych samych źródeł miasto utraciło 35 188 mieszkańców, czyli 57% ogółu ludności. Cofnęło to miejscową społeczność w rozwoju o pół wieku wstecz. Wśród poniesionych strat było 17 961 osób narodowości żydowskiej i 17 227 osób narodowości polskiej.

W czasie dwuletniej okupacji sowieckiej ubyło 11 562 mieszkańców narodowości polskiej, w miejsce których sprowadzono w celu rusyfikacji 4852 obywateli radzieckich. Podczas pięcioletniej okupacji niemieckiej ubyło 5665 narodowości polskiej, w miejsce których sprowadzono w celach germanizacji 2035 Niemców. Okupacja sowiecka trwała od 28 września 1939 r. do 27 lipca 1941 r. Rozpoczęła się od przekazania przez wojsko niemieckie władzy wojskom radzieckim. Wszystkie polskie władze administracyjne uległy likwidacji, w ich miejsce powołano sowiecką administrację 4 grudnia 1939 r. nastąpiła reorganizacja podziału terytorialnego kraju. W miejsce dotychczasowych powiatów i województw powołano rejony i obwody. Przeniesiono też rejon Przemyśl z obwodu lwowskiego do drohobyckiego. W miejsce języka polskiego wprowadzono jako urzędowy język rosyjski oraz ukraiński. Od połowy 1940 r. przemianowano nazwy 90 % ulic na rosyjskie i ukraińskie.

W świetle danych biura ewidencji ludności i komisji przesiedleńczej w kwietniu 1940 r. obszar miasta pod okupacją sowiecką wynosił 9 km² i był zamieszkały przez 69 341 osób, w tym 41 258 narodowości polskiej. W maju 1941 r. liczba mieszkańców spadła do 34 780 osób, w tym było 16 434 Żydów, 8077 Polaków 5427 Ukraińców i 4852 Rosjan.

Wśród zamordowanych był bohaterski dowódca obrony Przemyśla w 1939 r. ppik Jan Matuszek, komendant miasta ppłk Mieczysław Sokół-Szachin, emerytowany dziekan DOK X i obrońca Przemyśla w 1918 r. ks. Ppłk Józef Panaś, kapelan garnizonu przemyskiego ks. mjr Stanisław Kontek, dowódca 10 Pułku Artylerii Ciężkiej płk Jan Bokszczanin oraz blisko dwustu oficerów miejscowego garnizonu. Oprócz wojskowych i ich rodzin wymordowano urzędników cywilnych, w tym starostę Adama Remiszewskiego, ostatniego prezydenta Królewskiego Wolnego Miasta Przemyśla dr Władysława Baldiniego, Sędziów Sądu Okręgowego: dr Adolfa Homika, dr Alfonsa Tuszkiewicza, Klaudiusza Wojakowskiego, Kierownika Sądu Grodzkiego Piotra Ryczaka oraz sędziów: Kazimierza Dobrzańskiego, Wasyla Konczenasa i Stanisława Smereka; prokuratora Sądu Okręgowego dr Antoniego Zakrzewskiego oraz wiceprokuratorów Adama Obmińskiego i Tadeusza Roda; naukowców jak dr Walery Kramarz, wydawcę inż. Tadeusza Bystrzyckiego i wielu innych. Ofiarami padły też rodziny osób aresztowanych, a szczególnie młodzież. Istniały na terenie Przemyśla i okolicy obozy jenieckie w latach 1940-41, z których internowani wojskowi pracowali przy budowie dróg i mostów.

Przemyskie ofiary zbrodni w 1940 r

Kozielsk - Katyń

1. Ppor. rez. Andrzejewski Henryk Leopold, kadra ofic.DOK X ur. 9.9.1899r.
2. Ppor. rez. Baranowski Bolesław, kadra 10 oddz. Uzbrój. ur. 21.1.1905 r.
3. Ppor. rez. Brożek Jan, ofic. 22 pal, inż. rolnik ur. 25.12.1909 r.
4. Ppor. rez. Bubelka Michał, ofic, 22 pal, ur.1.9.1909 r.
5. Ppor. rez. Chat Zenon, ofic, 5 psp ur. 19.12.1916 r.
6. Ppor. posp. rusz. Chiberski Władysław, kadra DOK X ur.9.09.1898r.
7. Ppor. rez. Chmielnicki Henryk, lek. kadra 10 Szp. Okr. ur. 15.01.1896 r.
8. KpŁ rez. Czarski Benedykt, lek. kadra 10 Szp. Okr. ur. 4.08.1883 r,
9. Mjr sł. st. Czernik Maksymilian , mgr farm. 10 Szp. Okr. ur. 15.08.1890 r.
10. Kpt. rez. Dankiewicz Jan, lek. kadra 10 Szp. Okr. ur. 4.12.1883 r.
11. Ppłk sł. st. Dąbrowski Włodzimierz Józef, lek. w DOK X ur. 15.03.1889 r.
12. Ppor. rez. Drezdner Robert, lek. Kadra 1 O Szp. Okr. ur. 9.11.1899 r.
13. Ppor. rez. Dywer Wilhelm, lek. bat. ON Przemysł ur. 9.11.1904 r.
14. Kpt rez. Dziubek Stanisław, lek. kadra 10 Szp. Okr. ur. 9.04.1893 r.
15. Ppłk dypl. Dziurzyński Kazimierz, kadra DOK X ur. 1.03.1891 r.
16. Kpt sł. st. Folwarczny Roman, z 38 pp. ON ur. 16.10.1899 r.
17. Por. posp. rusz. Garduła Kazimierz, lek. Kadra 10 Szp. Okr.ur.10.10.1890
18. Ppor. rez. Gawron Mieczysław , ofic. 2 b.pane. Żurawica ur. 25.02.1934 r.
19. KpŁ st.st.Gdula Paweł, z 5 psp. KOP ur. 25.01.1905 r.
20. Por. rez. Geneja Kazimierz lek. 10 szp. Okr. Ur. 10.01.1907 r.
21. Por. rez. Gębarowdd Antoni, 22 pal ur. 29.05.1902 r.
22. Ppłk sł. st. Gotkiewicz Leon, kdt PKU Przemysł ur. 14.03.1885 r.
23. Ppłk st. sp. Goździewski Stanisław Nikodem, lek. DOK X ur. 31.03.1886 r.
24. Ppor. rez. Górecki Tadeusz F, lek. 10 Szp. Okr. ur. 31.05.1885 r.
25. Ppor. rez. Hal Zenon, ofic. 5 psp. ur.... 1916 r.
26. Por. rez. Hirschritt Izrael, mgr &r. 10 Szp. Okr. ur. 31.07.1887 r.
27. Por. rez. Jagoszewski Tadeusz, lek. 10 Szp. Okr. ur. 18.12.1897 r.
28. Kpt. sł. st. Kalinowski Henryk, 22 apl. ur. 21.05.1903 r.
29. Ppor. rez. Karbowniczek Marian , ofic. 2 b panc. Żurawica ur.7.03.1909 r.
30. Ppor. rez. Karpiński Marian Aleksander, 5 pip. ur. 8.12.1909 r.
31. Kpt r. inż. Katz Knot, ofic. 4 b saperów chemik ur. 15.02.1895 r.
32. Kpt sł. st. Kluk Stanisław, z 38 pp KOP ur 19.12.1906 r.
33. Mjr rez. Konopka Józef Marian, kadra 10 oddz. Uzb. ur.10.12.1884r.
34. Por. sł. st. Kotowski Zbigniew Ludwik, 22 pal. ur. 13.07.1911 r.
35. Ppor. rez. Krajewski Eugeniusz , lek. Kadra 10 Szp. Okr. ur. 9.02.1898 r.
36. Mjr sł. st. Ksieniewicz Waclaw, chir. 10 Szp. Okr. ur.31.01.1889r.
37. Ppor. rez. Landesberg Jakub, lek. kadra 10 Szp. Okr. ur. 9.06.1899 r.
38. KpŁ sł. sp. Lech Leonard, kadra DOK X ur. 8. 11. 1886 r.
39. Ppor. rez. Leifer Adolf, ofic. 10 oddz. Uzbroy. ur. 15.12.1900 r.
40. Por. rez. Lipka Kazimierz, kadra ofic. DOK X w. 10.12.1883 r.
41. Ppor. rez. Marciniak Anicet Stanisław, 2 b. Pancerny ur. 17.04.1911 r.
42. Pptk sł.st. Matuszek Jan Stanisław, dca obrony Przemysła ur. 21.11.1892 r.
43. Ppor. rez. Matuszewski Ignacy, ofic. 4 b saperów, ur. 20.05.1915 r.
44. Por. rez. Matze Tadeusz Jan, ofic. 10 Oddz. Uzbroy. ur.24.01.1902r.
45. Ppłk st sp. Michalski Adam, kadra DOK X ur. 19.08.1885 r.
46. Ppor. rez. Mitro Tadeusz Roman, ofic. 5 psp. ur. 16.12.1905 r.
47. Por. rez. Nurczyński Edmund Antoni, kadra DOK X ur. 15.11.1885 r.

48. Ppor. rez. Paptiuk Władysław, PKU Przemyśl ur. 10.10.1886 r.
49. Ppor. rez. Pilawski Roman, 38 pp. Ur. 11.02.1907r.
50. Kpt. sp. Piwnica Władysław, kadra DOK X ur. 3.11.1894 r.
51. Ppor. rez. Polok Paweł, ofic. 10 pac. ur. 7.08.1912r.
52. Ppor. rez. Pruba Marian, ofic. adm. DOK X ur. 6.12.1897 r.
53. Ppor. rez. Raganowicz Stanisław , kadra DOK X ur. 28.11.1902 r.
54. Ppor. rez. Rebhun Izaak, lek. kadra 10 Szp. Okr. ur. 14.12.1898 r.
55. Ppor. rez. Rubisch Józef ; lek. 10 Szp. Okr. ur. 25.07.1895 r.
56. Por. st. st Rylski Czesław, 22 pal ur. 26.03.1912 r.
57. Ppor. rez. Rzewuski Tadeusz, inż. Ofic. 4 b saperów ur. 28.10.1898 r.
58. Kpt. sł st. Samardak-Ostrowski Józef 3S pp. ur. 11.03.1899 r.
59. Ppor. rez. Stawiski Tadeusz, lek. 10 Szp. Okr. ur. 22.08.1898 r.
60. Ppor. rez. Stypiński Witold, ofic. Uzbrój. 10 oddz. Uzbroj. ur. 21.01.1891 r.
61. Por. sł. st. Skoczynski Jerzy, 38 pp. ur. 15.07.1906 r. -2pp KOP
62. Kpt sł st. Słowik Edward, 38 pp. ur. 6.01.1893 r.
63. Por. rez. Tamawski Julian Franciszek, 5 psp. ur. 29.01.1908 mgr prawa
64. Ppor. rez. Weinbach Salomon, lek. kadra 10 Szp. Okr. ur. 8.03.1891 r.
65. Ppor. rez. Winkler Wincenty, ofic. uzbrój. 10 oddz. Uzbroj. ur. 1.04.1899 r.
66. Por. rez. Wiśniewski Marian F, ofic. 5 psp. ur. 25.03.1892 r.
67. Kpt sł.st. Wochanka Maurycy Bolesław, 38 pp KOP ur. 17.10.1907r.
68. Ppor. Rez. Woźniakiewicz Stanisław 10 pac. ur. 8.04.1905 r.
69. Kpt. Sł. St Zawrzel Leon Benedykt 22 pal. ur. 8.05.1899 r.

Miednoje - obóz Ostaszków

70. Komis. PP Keller Adam, komisariat Przemyśl ur. 22.11.1892 r.
71. Mjr sł st. Rybkowski Jan; sast. dow. 10 dyw. Żandarmerii ur. 24.01.1893 r.
72. St. post. Boryło Andrzej, komis. Przemyśl PP
73. Przod. PP Geisler Eugeniusz, komis. Przemyśl PP areszt 13.10.1939r.
74. Przod. PP Wiatr, komis. Przemyśl PP

Charków - obóz Starobielsk

75. Por. rez. Blatt Aleksander, 5 dyw. lab. ur. 29.11.1897 r. dr. Praw
76. Płk sł. st. Bokszczanin Jan, dow. 10 pac. ur. 7.07.1887 r. obr. Przemyśla
77. Ppłk sł. st. Boroń Jan, dr. med. 10 Szp. Okr. ur. 8.06.1889 r.
78. Por. sł st. Chrin Tadeusz, kier. apt. 10 Szp. Okr. ur. 29.10.1896 r.
79. Ppor. rez. Cybyk Aleksander, 38 pp. ur. 30.10.1903 r.
80. Mjr. sł. st. Dyduch Henryk, dow. batal. w obr. Przemyśla ur. 5.10.1896 r.
81. Ppłk rez. Filipowicz Tadeusz, inż. kadry DOK X art. ur. 28.08.1887 r.
82. Ppor. rez. Gazdowicz Adolf , 38 pp. ur. 6.06.1912 r.
83. Kpt. st. sp. Fydryk Roman, DOK X ur. 1.01.1894 r.
84. Kpt. sł. st. Gąszewski Mieczysław, 38 pp KOP
85. Kpt. sł.st. Głowacki Stanisław, I adiut. dow. 38 pp ur. 26.04.1902 r.
86. Kpt rez. Goebel Franciszek dr med. 10 szp. Okr. Ur. 24.10.1896 r.
87. Ppor. rez. Górkiewicz Jerzy, OZ 24 DP obr. Przemyśla ur. 1914 r.
88. Kpt sł. st. Herde Mieczysław, 7/22 pal ur. 12.05.1901 r.
89. Ppłk sł. st Herzog Franciszek, z 38 do 39 pp. ur. 10.09.1894 r.
90. Mjr sł. st. Jazienicki Józef, dow. 2 batal. 38 pp. ur. 29.10.1894 r.
91. Kpt sł. st. Jedynak Karol, dow. plut. art. 38 pp. ur. 31.08.1901 r.

92. Kpt sł. st Kielar Edward, adm. 10 Szp. Okr. ur. 6.07.1892 r.
93. Kpt rez. Kielczewski Kazimierz, lek. 10 Szp. Okr. ur. 9.01.1894 r.
94. KpL rez. Klausner Emil, 10 pac. ur. 28.12.1893 r.
95. Por. rez. Kmiotek Marian, 5 psp. ur. 07.1912 r. naucz z Przemysła
96. Ppor. rez. Konarski Adam, lek. kadra 10 Szp. Okr. ar. 12.07.1892 r.
97. Mjr. ks. Kontek Stanisław, kapel Garn. Przemyśl ur. 4. 0l. 1904 r.
98. Kpt sł. St. Krautwald Ernest, 22 pal-szt. 22 DP ur. 21.09.1899 r.
99. Ppor. Rez. Łańcucki Andrzej, kadra DOK X ur. 28.11.1890r.
100. Kpt. sł. sł Loziński Edward, skład. Mat. Przemyśl ur. 4.12.1896 r.
101. Kpt. sł. st. Malinowski Zdzisław, dow. Komp. Gosp.38 pp ur. 20.01.1899 r.
102. Ppor. Rez. Metyński Ignacy, lek. Kadra 10 Szp. Okr. ur.1.09.1895 r.
103. Por. sł. st. Miezín Stanisław, dow. Komp. Zwiad. 38 pp.
104. Mjr sł. st Łaniewski Wołk Maciej, lek. On. 10 Szp. Okr. ur. 28.02.1901 r.
105. Kpt sł. st. Nowogrodzki Klaudiusz Wilhelm,, kadra DOK X ur. 15.1.1891r.
106. Kpt sł. st. Parał Leon Marian, ofic. Mob. DOK X, djunt. ur. 16.07.1891 r.
107. Por. lot. Pielaszkiwicz Stanisław
108. Ppłk sł. st. Piniński Bronisław Wiktor, zast Dow. 10 pac. ur. 16.09.1892 r.
109. Płk sł. st. Pióro Jan Marian, szef sł zdr. DOK X kom., ur. 21.04.1887 r.
110. Por. rez. Radek Zygmunt, 4 b sap. Ur. 12.12.1900 r.
111. Kpt rez. Reich Zdzisław, lek. Kadra 10 szp. Okr. ur. 17.07.1886 r.
112. Kpt. sł. st. Rudnicki Maciej, 38 pp-ON „Sambor” ur. 7.10.1900 r.
113. Kpt. sł. st. Rychlicki Stanisław, kadra DOK X ur. 3.07.1893 r.
114. Ppor. Rez. Sandauer Aleksander, mgr farm. 10 Szp. Okr. ur. 25.04.1897 r.
115. Por. rez. Sąchocki Stanisław, 2 b panc. ur. 5.11.1907 r. inż.
116. Płk sł. st Sokół-Szachin Mieczysław, kom. m Przemysła ur. 6.08.1889 r.
117. Kpt sł. st. Sordyl Karol Józef, OZ 24 DP obr. Przemysła ur. 24.05.1898 r.
118. Ppor. rez. Sukniewicz Stanisław Czesław, 10 pac. ur. 17.07.1911 r.
119. Ppłk sł. st Surman Marian, dow. 22 pal. ur. 12.09.1890 r.
120. Ppor. rez. Szafennan Julian , lek, kadra 10 Szp. Okr. ur. 1.03.1892 r.
121. Ppor. rez. Szczupaczyński Franciszek Józef, 5 psp. ur. 3.10.1902 r.
122. Kpt sł. st. Szutt Jakub, dow. bat. obr. Przemysła ur. 21.07.1894 r.
123. Kpt. sł. st. Śniecikowski adam, dow. I komp. ckm. 38 pp. ur. 21.09.1899 r.
124. Ppor. rez. Świątek Karol, 5 psp. ur. 29.11.1911 r. adw. Jarosław
125. Por. sł. st. Walczak Mikołaj, II adjut 38 pp. ur. w 1906 r.
126. Kpt rez. Wereszycki Tadeusz, kadra 10 oddz. uzbr. - inż.
127. Ppor. rez. Winkler Emil Maksymilian, 4 b sap. ur. 24.08.1899r.
128. ppor. rez. Wojtalewski Konstanty, ofic. sł. 10 Oddz. ur. 3.10.1900 r.
129. Ppor. rez. Wójcik Bronisław, 4 b. sap. ur. 1.04.1904 r.
130. Ppor. rez. Zawadowski Jan, b. ofic. 38 pp. ur. 21.02.1894 r.
131. Kpt rez. Zawadowski Stefan, b. ofic. 10 pac. ur. 15.07.1892r.
132. Kpt rez. Bauer Leon, dr med. kadra Szp. Okr. DOK X ur. 1887 r.
133. Por. int. Wiśniewski Stanisław, intendent. DOK X ur. 1897 r.

UZUPEŁNIENIA LISTY

134. Por. Dorożański Władysław - Kozielsk
135. Kpt. Tugocki Stanisław - Starobielsk

Katolickie Stowarzyszenie „ Civitas Christiana ”
Przemyśl, Żeromskiego 10
 Opr. Jerzy Łobos